

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Історичний факультет
Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків**

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Історія Давньої Греції. Історія Давнього Риму**

для студентів

галузь знань	03 Гуманітарні науки
спеціальність	032 Історія та археологія
освітній рівень	перший (бакалаврський)
освітня програма	Історія України та культурна антропологія (з поглибленим вивченням іноземних мов)
вид дисципліни	обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021 /2022
Семестр	2
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладач: Ставнюк Віктор Володимирович, доктор історичних наук, професор кафедри історії стародавнього світу та середніх віків

Пролонговано: на 2022/2023 н.р. «10» 09 2022
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ («____») «__» 20__
(підпис, ПІБ, дата)

Розробник: Ставнюк Віктор Володимирович, доктор історичних наук, завідувач ач кафедр історії стародавнього світу та середніх віків

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри історії стародавнього світу
середніх віків

Віктор СТАВНЮК

(підпис)

Протокол № 10 від «30» червня 2021 р.

Схвалено науково -методичною комісією історичного факультету

Протокол №7 від « 26» 08 2021 року

Голова науково-методичної комісії

Наталія ТЕРЕС

(підпис)

« 29» 08 2021 року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – формування у студентів системного уявлення про становлення, розквіт та занепад античної греко-римської цивілізації, творчі здобутки якої значною мірою обумовили історичний розвиток людства впродовж Середньовіччя, Нового і Новітнього часу, продовжують впливати й на сьогодення.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати* найважливіші факти, події та процеси в історії людства.
2. *Вміти* аналізувати історичні процеси, що розгорталися в межах античної греко-римської цивілізації та її периферії.
3. *Володіти елементарними навичками* роботи з джерелами та науковою літературою, методами історичного аналізу, синтезу, узагальнення отриманих в результаті наукового аналізу результатів.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Визначення понять «Історія Давньої Греції, історія Давнього Риму», «Історія античної греко-римської цивілізації»; Характеристика спільних рис і особливостей генезису античної греко-римської цивілізації і великих цивілізацій Давнього Сходу. Розкриття змісту понять «Мінойсько-Ахейська цивілізація», «полісна цивілізація», «еллінізм» (в межах історії давньої Греції); «Царство», «Республіка» та «Імперія» (в межах історії Давнього Риму). Виявлення особливостей становлення християнства, процесу перетворення його на офіційну релігію Римської імперії. Визначення ролі античної греко-римської цивілізаційної спадщини у подальшій історії європейських народів, людства назагал.

4. Завдання (навчальні цілі): розвиток практичних здібностей студентів щодо вміння виявляти та аналізувати історичні процеси в межах історії Давньої Греції та історії Давнього Риму; формування професійних компетентностей щодо застосування набутих знань у науковій, викладацькій, музейній, краєзнавчій, лекторській роботі, консультування державних, громадських та культурних установ; утвердження засад автономності і відповідальності у набутті, закріпленні, подальшого поглиблення набутих знань, навичок, умінь, застосування їх у практичній діяльності.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1.	<i>Знати</i> термінологічно-понятійний апарат, джерела та наукову літературу з історії Давньої Греції у найголовніших виявах	<i>лекція, семінар, самостійна робота</i>	<i>усне опитування, контрольна робота з тем ЗМ1, реферат</i>	25
1.2.	<i>Знати</i> термінологічно-понятійний апарат, джерела та наукову літературу з історії Давнього Риму в її найголовніших виявах	<i>лекція, семінар, самостійна робота</i>	<i>усне опитування, контрольна робота з тем ЗМ2, реферат</i>	25
1.3.	<i>Знати</i> особливості розвитку античної цивілізації в межах грецької і римської її складових	<i>лекція, семінар, самостійна робота</i>	<i>усне опитування</i>	10

2.1	Вміти автономно працювати з джерелами та історіографією по темі курсу, узагальнювати та представляти отримані результати.	лекція, семінар, самостійна робота	іспит	10
2.2	Вміти характеризувати основні вияви в історії античної цивілізації в межах її грецького етапу	лекція, семінар, самостійна робота	іспит	15
2.3	Вміти характеризувати основні вияви в історії античної цивілізації в межах її римського етапу	лекція, семінар, самостійна робота	іспит	15

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін, які не входять до блоків спеціалізації)

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2	1.3.	2.1	2.2.
Програмні результати навчання (назва)					
ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.	+	+	+		+
ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.	+	+		+	+
ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.	+	+	+	+	
ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.	+	+		+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота з тем ЗМ1: РН 1.1. — 12 балів/ 7 балів*.

Контрольна робота з тем ЗМ2: РН 1.2.— 12 балів/ 7 балів.

2. Самостійна робота ЗМ1(реферат): РН 1.1.— 10 балів/ 6 бали

Самостійна робота ЗМ 2 (реферат): РН 1.2., — 10 балів/ 6 бали

3. Оцінювання роботи під час семінарських занять (ЗМ): РН 1.1.,1.3, 2.1, 2.2 — 8 балів/ 5 балів.

Оцінювання роботи під час семінарських занять (ЗМ 2): РН 1.2., 1.3, 2.1, 2.3 – 8 балів/5 балів.

* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

- підсумкове оцінювання:

- форма оцінювання – іспит;

4. Іспит: РП 2.1, 2.2, 2.3 – 40 балів/ 24 бали

- максимальна кількість балів, які може отримати студент – 40 балів;

- Оцінюються такі результати навчання студента: вміння характеризувати специфіку політичного, економічного та соціального розвитку доби Античності та визначати основні події та процеси в історії Античної греко-римської цивілізації;

- форма проведення іспиту – письмова, види завдань – завдання, які потребують розгорнутих відповідей;

- мінімальний пороговий рівень екзаменаційної оцінки, за якої іспит вважається складеним – **24 бали**.

Необхідна умова допуску до іспиту: студент не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав **менше ніж 20 балів (критично-розрахунковий мінімум)**. Рекомендований мінімум допуску до іспиту **36 балів**.

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані під час семінарів (усні опитування); бали, отримані під час модульного контролю), а також бали, отримані під час складання підсумкового контролю (іспиту), а саме: за виконання запропонованих завдань.

(Зразки тестових завдань для модульних контрольних робіт, перелік індивідуальних завдань, питання та завдання підсумкового контролю (іспиту) див. Навчально-методичний комплекс з даної дисципліни).

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари, самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1 - 8, у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 9 –17.

Оцінка успішності знань студентів здійснюється в двох формах: семестрове оцінювання (контрольні роботи, усне опитування) і підсумкове оцінювання (іспит).

Загальна сума балів – 100 балів (із них, семестрове оцінювання – максимум 60 балів; підсумкове оцінювання (іспит) – максимум 40 балів)

<i>Змістовий модуль 1 Історія Давньої Греції</i>			<i>Змістовий модуль 2 Історія Давнього Риму</i>			<i>Іспит</i>
30 залікових балів (максимум)			30 залікових балів (максимум)			
<i>Самостійна робота (реферат)</i>	<i>Семінари</i>	<i>Модульний контроль</i>	<i>Самостійна робота (реферат)</i>	<i>Семінари</i>	<i>Модульний контроль</i>	40 балів (максимум)
10 (максимум)	8 (максимум)	12 (максимум)	10 (максимум)	8 (максимум)	12 (максимум)	

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем, так і деяких розділів тем програми курсу. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється під час семінарських занять, модульних контрольних робіт, підсумкового контролю (іспиту).

Упродовж семестру оцінюється робота студента *під час кожного семінару* (доповідь, доповнення, участь у дискусії). Під час семінару студент має можливість досягти від 0 до 2 балів. Критеріями оцінювання відповіді студента під час семінару є:

- повнота розкриття питання 0,5 бали;
- логіка викладення 0,5 бали;
- використання джерел і додаткової літератури 0,5 бали;
- аналітичні міркування, вміння робити висновки 0,5 бали.

Критерії оцінки Індивідуального завдання 1 (реферат):

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 8-10 балів;
- тема розкрита неповно, є недоліки у логіці викладу, обмежена джерельна база та обґрунтування 5-7 балів;
- реферат суто компілятивного рівня допущені фактичні помилки, відсутні самостійні оцінки і судження 2-4 бали;
- розкритий лише окремий аспект 1 бал.

Після завершення відповідно Змістового модулю 1 і Змістового модулю 2 проводяться *модульні контрольні роботи (МК)*, зокрема, **Контрольна робота ЗМ1** (остання декада квітня) і **Контрольна робота ЗМ2** (початок червня).

Участь студентів в контрольних заходах обов'язкова. МК проводиться у письмовій формі. Завдання містить 12 тестових запитань з варіантами відповіді та теоретичне питання. Кожна правильна відповідь на тестове питання дає студенту **1 бал**. Критерії оцінки **теоретичного питання**:

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 5 балів;
- тема розкрита, але неповно 3-4 бали;
- розкритий лише окремий аспект 2 бали;
- продемонстровані лише фрагментарні знання 1 бал.
-

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (п. 7) від 31 серпня 2018 року.

Екзаменаційний білет містить два завдання, кожне з яких оцінюється в 20 балів. Критеріями оцінювання відповіді є:

Відповідь повна, подане власне бачення проблеми	19-20
Відповідь повна, подане власне бачення проблеми та зроблені ґрунтовні висновки, проте наявні окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу	16-18
Відповідь відображає знання фактичного матеріалу з питання	13-15
Відповідь демонструє знання фактичного матеріалу, але допущені окремі помилки	10-12
Відповідь фрагментарна, відображені лише деякі аспекти проблеми	7-9
Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі фактичного матеріалу	4-6
Відповідь має значні помилки, або відсутня	1-3

Бали, які отримані студентом на іспиті, додаються до балів набраних студентом за результатами семестрового оцінювання (семінари, модульні контрольні роботи). Умовою допуску до іспиту є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 20 балів (**критично-розрахунковий мінімум**). При цьому обов'язковим є успішне складання модульних контрольних робіт. **Рекомендований мінімум** для допуску до іспиту – 36 балів.

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Іспит	Підсумкова оцінка
Мінімум	18	18	24	60
Максимум	30	30	40	100

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій та семінарських занять.

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Історія Давньої Греції				
1.	Тема 1. Вступ до курсу «Історія Стародавньої Греції та Риму»	4	-	-
2.	Тема 2. Мінойсько-Ахейська цивілізація у II тис. до Р.Х.	2	-	2
3.	Тема 3. Гомерівський період в історії Давньої Греції	2	2	2
4.	Тема 4. Архаїчний період в історії Давньої Греції (становлення грецького поліса)	2	4	2
5.	Тема 5. Греція за доби греко-перських воєн	2	-	2
6.	Тема 6. Розквіт і початок кризи класичного грецького поліса (5 – 4 ст. до Р.Х.)	-	2	2
7.	Тема 7. Посилення Македонії і кінець класичного періоду в історії стародавньої Греції	2	-	3
8.	Тема 8. Елліністична доба в історії Стародавньої Греції	1	-	4
9.	Контрольна робота з тем ЗМ1	1		
Змістовний модуль 2. Історія Давнього Риму				
10.	Тема 9. Вступ до курсу «Історія давнього Риму»	1	-	2
11.	Тема 10. Рим царської доби. Етруська цивілізація, Карфаген і Велика Греція у I тис. до Р.Х.	1	2	3
12.	Тема 11. Римська Республіка 5-3 ст. до Р. Х.	1	2	3
13.	Тема 12. Римська республіка 2-1 ст. до Р.Х. і встановлення принципату	1	2	3
14.	Тема 13. Римська Імперія за часів Юліїв-Клавдіїв	1	-	3
15.	Тема 14. Римська Імперія за часів Флавіїв	1	-	4
16.	Тема 15. Римська Імперія за часів Антонінів	2		3
17.	Тема 16. Соціально-політична та ідеологічна ситуація в Римській імперії 2-3 ст. від Р.Х.	2	2	4
18.	Тема 17. Римська імперія за часів домініату. Падіння Західної Римської імперії і завершення античної доби в історії людства	1	-	4
19.	Контрольна робота з тем ЗМ2	1		
	ВСЬОГО	28	16	46

Загальний обсяг 90 год., в тому числі:

Лекцій – **28 год.**

Семінари – **16 год.**

Самостійна робота - **46 год.**

9. Рекомендована література

Основна:

1. Антична література: Хрестоматія. Упорядник О.І. Білецький. К., 1968 (2-ге видання). 612 с.
2. *Арріан*. Анабасіс Александра. – Будь-яке видання будь-якою мовою
3. *Арістотель*. Афінівська політія. – Будь-яке видання будь-якою мовою
4. *Арістотель*. Політика. Переклад О. Кислюка. К., 2000
5. *Арістотель*. Нікомахова етика. Переклад В. Ставнюка. К., 2002 = <http://surl.li/aysfw>
6. *Арістофан*. Комедії. Українські переклади: <http://surl.li/aysex>
7. *Геродот*. Історія. Переклад А. Білецького. К., 1993 = <http://surl.li/aysex>
8. *Гесіод*. Роботи та дні. [скорочено]. Переклад В. Свідзинського / Антична література: Хрестоматія.. К., 1968. С.: 116-126 = https://ae-lib.org.ua/texts/hesiod_opera_et_dies_ua.htm
9. *Гомер*. Іліада. Переклад з давньогр. Бориса Тена. - Харків: Фоліо, 2006 = <http://surl.li/aysex>
10. *Гомер*. Одиссея. Переклад з давньогр. Бориса Тена. - Харків: Фоліо, 2001 = <http://surl.li/aysex>
11. Давня римська поезія в українських перекладах і переспівах. Л.: Світ, 2000. 328 с. = https://ae-lib.org.ua/texts/tibullus_elegiae_ua.htm
12. *Демосфен*. Промови. – Будь-яке видання будь-якою мовою
13. *Діодор Сицилійський*. Історична бібліотека. – Будь-яке видання будь-якою мовою
14. *Діонісій Гадікарнаський*. Римські старожитності. – Будь-яке видання будь-якою мовою
15. *Евріпід*. Трагедії. Трагедії. Переклади з давньогрецької А. Содомори та Б. Тена. К.: Основи, 1993 = <http://surl.li/aysex>
16. *Езон*. Байки. Пер. Ю.Мушака. К., 1961 = <http://surl.li/aysex>
17. *Есхіл*. Трагедії. Пер. Б.Тена, А.Содомори. К., 1990 = <http://surl.li/aysex>
18. *Ісократ*. Промови. – Будь-яке видання будь-якою мовою
19. *Катул*. Поезії. Пер. М. Зерова: Давня римська поезія в українських перекладах і переспівах. Л.: Світ, 2000. С. 25-41= https://ae-lib.org.ua/texts/catullus_carmina_by_zerov_ua.htm
20. *Ксенофонт*. Анабазис. Переклад Михайла Соневицького. Нью-Йорк, 1986 = <http://surl.li/aysq> ; *Ксенофонт*. Анабазис. К. Переклад О. Кислюка. К., 2011
21. *Ксенофонт*. Грецька історія. – Будь-яке видання будь-якою мовою
22. *Куруцій Руф*. Історія Александра Великого. – Будь-яке видання будь-якою мовою
23. Лукрецій Кар. Про природу речей. Пер. А.Содомори. К.: Дніпро, 1988; Пер. М.Зерова. Антична література: Хрестоматія. Упорядник О.І.Білецький. С. 407-415
24. *Плавт*. Комедії. Переклад Ф.Самоненка. Антична література: Хрестоматія. Упорядник О.І.Білецький. С. 383-397
25. *Платон*. Твори. – Будь-яке видання будь-якою мовою
26. *Плутарх*. Порівняльні життєписи. – Будь-яке видання будь-якою мовою
27. *Полібій*. Історія. – Будь-яке видання будь-якою мовою
28. *Тацит*. Анналі. З часу відходу божественного Августа / К. Тацит; Пер. Кислюка О. І. К.: Український письменник, 2013. 700 с.
29. *Теренцій*. Форміон. Пер. Ю.Мушака. Антична література: Хрестоматія. Упорядник О.І.Білецький. С. 398-406
30. *Тібулл*. Елегії Переклади А.Содомори, М.Зерова / Давня римська поезія в українських перекладах і переспівах. Л.: Світ, 2000. С. 131-142 = https://ae-lib.org.ua/texts/tibullus_elegiae_ua.htm
31. *Тім Лівій*. Історія Риму від заснування міста. – Будь-яке видання будь-якою мовою
32. *Софокл*. Трагедії. Пер. Б.Тена, А.Содомори. К., 1989 = <http://surl.li/aysex>

33. Фукидід. Історія Пелопоннеської війни. – Будь-яке видання будь-якою мовою
34. Цицерон. Про державу, Про закони, Про природу богів / Пер. В. Литвинова. К.: Основи, 1998. 476 с.

Додаткова:

1. Балух В. О. Історія античної цивілізації: У 3-х т. Чернівці, 2008
2. Берд Мері. S.P.Q.R. Історія Давнього Риму. К., 2019. 478 с.
3. Драгоманов М.П. Вопрос об историческом значении Римской империи и Тацит. – Киев: Ч. 1. – 1869.
4. Звонська Л. Л., Павленко Л. В. Українська класична філологія: Біобібліографія, історія, персоналії (XVIII—XXI ст.) — К.: ВПЦ «Київський національний університет», 2014. С. 320 = https://shron1.chtyvo.org.ua/Zvonska_Lesia/Ukrainska_klasychna_filolohiia.pdf
5. Зелінський А. Л. Александрійські фараони та їхні піддані. Зміцнення влади перших Птолемеїв. К., 2004
6. Лосев А.Ф. Гомер. Москва, 1960 = <https://www.twirpx.com/file/575478>
7. Лучук Тарас. Перші поетеси: кодекс давньогрецької жіночої поезії. Сафо, Миртіда, Телесілла та інші. Львів, 2019
8. Пащенко В.І., Пащенко Н.І. Антична література. К.: Либідь, 2001. – С. 29-97 = <http://194.44.152.155/elib/local/sk644465.pdf>
9. Перець В. М. Суспільно-політичний устрій мінойського Криту у XVII–XV ст. до нашої ери. Автореф. канд. дис. К., 2008
10. Петrenchко О. М. Історія Стародавнього Риму : підручник. для студ. спец. 014.03 Середня освіта (Історія). Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2017. – 576 с.
11. Петrenchко О. М. Суспільно-політичний розвиток Римської Імперії в I – на поч. III ст. н. е. : від “відновленої” Республіки до сенатської монархії. – Львів: в-во ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 396 с.
12. Ручинская, Оксана Анатольевна. Культура и общество греческих городов Северного Причерноморья [VI в. до н.э.-IV в. н.э. Харьков, 2017
13. Ставнюк В.В. Історія Давньої Греції. Навчальний посібник. Чернівці: Місто, 2022. 552 с.
14. Ставнюк В.В. Становлення афінського поліса. К.: Аквілон-Плюс, 2005. – С. 32-62 = <http://surl.li/ayruu>
15. Ставнюк В.В. Фемістокл і Афіни: діяльність Фемістокла в контексті еволюції афінського поліса. К., 2004
16. Туманс Х. Рождение Афины. Афинский путь к демократии: от Гомера до Перикла (VIII–V в. до н. э.). СПб., 2002. С. 19-104 = <http://surl.li/ayruo>
17. Туренко В. Жінки в античній філософії: постаті, праці, концепції. К.: Ліра-К, 2021. 236 с.
18. Varicco, Alessandro. Omero, Piade = Барикко, А. Гомер. Илиада
19. Cambridge Ancient History = <http://surl.li/ayskb>
20. Gibbon Edward. The History of the Decline and Fall of the Roman Empire = Гиббон Э. История упадка и разрушения Римской империи. Ч. I—VII. СПб., 1997—2000.
21. Manguel, Alberto. Homer's The Iliad and The Odyssey: A Biography. (2007, history and criticism) = Альберто, Мангель Гомер: "Илиада" и "Одиссея"
22. Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft (інтернет-ресурс <http://surl.li/ayqgr>
23. Інтернет-ресурси: <http://ae-lib.org.ua>;
24. Сторінка кафедри історії стародавнього світу та середніх віків на academia.edu: <https://univ-kiev.academia.edu/DAMH>
25. Perseus Collection. Greek and Roman Materials : <http://surl.li/ayqgk>

26. Інтернет-ресурси: *Ставнюк В.В.* Цикл лекцій з історії Давньої Греції та історії Давнього Риму https://www.youtube.com/channel/UCM2hwWi91_ZPImQ2GUx0Znw